

کارکردهای بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی*

دکتر محمد باقر حبیبی**

فصلنامه مطالعات بسیج، سال نهم، شماره ۳۳ زمستان ۱۳۸۵

چکیده

جامعه فرهنگیان و به تبع آن بسیج فرهنگیان به لحاظ برخورداری از ویژگیهای علمی - تخصصی، توزیع جغرافیایی و آمار جمعیتی، سهم قابل توجهی را در تحقق ارتش بیست میلیونی به خود اختصاص می‌دهند. در این راستا طرح پژوهشی فوق با هدف بررسی نقش بسیج فرهنگیان در قالب مجموعه فعالیتهای و کارکردها در تحقق ارتش بیست میلیونی تهیه و به اجرا گذارده شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ترویج فرهنگ و تفکر بسیج مهم‌ترین کارکرد بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی محسوب می‌شود. فعالیتهای امدادی و اجتماع علمی، پژوهشی فرهنگی، پرورشی به ترتیب مؤثرترین نقش را در تحقق ارتش بیست میلیونی ایفا می‌کنند.

واژه‌های کلیدی

نقش^۱، کارکرد^۱، فرهنگیان، بسیج فرهنگیان، ارتش بیست میلیونی.

*. این مقاله خلاصه‌ای از پروژه «بررسی نقش و کارکردهای بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی از نظر

اعضای بسیج فرهنگیان» است که در سازمان تحقیقات و مطالعات بسیج انجام شده است.

** عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج).

مقدمه

توجه به اقشار مختلف جامعه و استفاده از توان بالقوه مردم به منظور حضور فعال در عرصه‌های مختلف نظام جمهوری اسلامی ایران، یک استراتژی دراز مدت محسوب می‌شود که بنیادهای نظری آن توسط حضرت امام(ره) و مقام معظم رهبری ترسیم شده است. در همین راستا، توجه و همت سپاه و نیروی مقاومت بسیج همواره به طراحی نظامها و روشهایی بوده است که بتواند زمینه را برای حضور فعال مردم در بسیج و تحقق ارتش بیست میلیونی فراهم کند.

این کلام جاویدان امام(ره) بود که فرمودند:

«مملکت اسلامی باید همه‌اش نظامی باشد و تعلیمات نظامی داشته باشد. یک مملکتی که ۲۰ میلیون جوان دارد باید ۲۰ میلیون تفنگدار داشته باشد و ۲۰ میلیون ارتش داشته باشد و یک چنین مملکتی آسیب پذیر نیست.» (امام خمینی، آذرماه ۱۳۵۸).

براساس رویکرد حضرت امام(ره)، بسیج بهترین پایگاهی است که می‌تواند تمام استعداد و توان جامعه را حول محور نیازهای انقلاب اسلامی ایران برای بهبود اوضاع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی متمرکز کند و آن را مضاعف سازد.

مقام معظم رهبری نیز تعریفی بسیار فراگیر برای بسیج و بسیجی دارند. لذا همین مبانی نظری، افق تشکیل ارتش بیست میلیونی را برای دست اندرکاران روشن می‌سازد و توجه نیروی مقاومت سپاه را در تشکیل بسیج، به اقشار مختلف جامعه جلب می‌کند ایشان در فرازی می‌فرمایند:

«اعضای بسیج، همه کسانی هستند که این آمادگی را داشته باشند. اگر کسی آمادگی ندارد که برود در خط مقدم قرار بگیرد، نتیجه‌اش این خواهد شد که در این مجموعه قرار نخواهد گرفت. این چیزی قهری است؛ هر کسی که آمادگی دارد، او بسیجی است.» (حضرت آیت الله خامنه‌ای، ۸۰/۸/۲۱).

تحلیل اقشار بسیج از نگاه حضرت امام(ره) و مقام معظم رهبری، بیانگر این موضوع است که بسیج با رویکرد علمی و دقیق باید کارکردهای اقشار مختلف جامعه را مورد بررسی قرار دهد و بر اساس آن، آنها را سازماندهی کند. هر قشری از جامعه می‌تواند در

حوزه‌های مختلف وظایف بسیج از کارآیی خاصی برخوردار باشد، مع هذا تنها باید حوزه کارکردی را دنبال کند. دانش آموزان، دانشجویان، اساتید، متخصصین و فرهیختگان دانشگاه ضمن اینکه می‌تواند در حوزه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، صنفی و حتی امنیتی و حفاظتی ایفای نقش کنند، در حوزه فرهنگ دارای قابلیت‌های خاصی هستند که باید آنها را مورد بررسی قرار داد و به ازای آن در نیروی مقاومت بسیج نقش‌هایی را برای آنها تعیین کرد.

به منظور تبیین نقش بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی، ابتدا باید به تحلیل مفهوم «نقش و کارکرد» از منظر جامعه‌شناختی پرداخت، سپس چگونگی رابطه فرهنگیان را به عنوان یک نهاد اجتماعی با ارتش بیست میلیونی به عنوان یک نیروی نظامی بیان کرد.

نقش چیست؟

«نقش» به انتظاراتی گفته می‌شود که فرد یا گروه دارای موقعیت و پایگاه اجتماعی باید آنها را برآورده سازد. (وٹوئی، ۱۳۷۹). به تعبیر دیگر، نقش، رفتار مورد انتظار مرتبط با یک پایگاه اجتماعی است. وقتی که ایفاگر نقش به موجب انتظارات نقش عمل می‌کند، گفته می‌شود که نقش خود را ایفا کرده است. نظریه پردازانی همانند «میتز برگ» و «ایشکاک» بر این باورند که سازمانها علاوه بر وظایفی که برعهده دارند، به ایفای نقش‌های متعددی می‌پردازند که همگی آنها در وظایف آنها لحاظ نشده است. این محققان در نظریات خود به انواع این نقشها اشاره کرده‌اند؛ از جمله اشکاک معتقد است: «اگر قرار باشد که سازمانی به صورت مؤثر اداره شود، باید به چهار نقش تولید، انجام وظیفه، نوآوری و ادغام عمل کند. (کیری، ۱۳۷۳).

مقصود از کارکرد چیست؟

کارکرد؛ یعنی مجموعه آثار، نتایج و پیامدهای یک چیز. وقتی راجع به کارکرد چیزی صحبت می‌کنیم، مقصود ما آثار و نتایجی است که از آن چیز باقی می‌ماند. به عبارت دیگر، وجود هر چیز پیامدهایی دارد که گاه به آنها کارکرد گفته می‌شود. با مراجعه به معانی مختلف کارکرد، بهتر می‌توان به تعریف آن دست یافت.

کارکرد، در نظام اداری، خدمت، وظیفه و کاری است که هر یک از اعضا در این نظام انجام می‌دهند. بدیهی است که در اینجا منظور از کارکرد، کار فردی در یک نظام است. در تبیین علمی امور، معمولاً کارکرد به معنی نقش یا اثری است که هر پدیده در زنجیره پدیده‌هایی که با آنها مرتبط است، باقی می‌گذارد. کارکرد به معنی فعالیت سودمند نیز به کار رفته است؛ فعالیتی که در جامعه به نیاز پاسخ می‌دهد و هدفی را تحقق می‌بخشد. کارکرد همچنین به معانی وظیفه، معلول، عمل، فایده، انگیزه، غایت، نیت، نیاز، نتیجه و حاصل به کار می‌رود. در اکثر موارد این معانی، مکمل یکدیگرند. (آزاد ارمکی، ۱۳۷۴).

کارکرد را می‌توان از سه منظر مورد بررسی قرار داد:

۱. **کارکردهای وضعی یا برابندی:** مقصود از برابندی، اثر وضعی یک چیز است. هر چیزی به محض به وجود آمدن، آثار و نتایجی را از خود به جای می‌گذارد. گل به محض به وجود آمدن، آثار فرح بخش خود را در محیط به جا خواهد گذاشت، همچنان که آلودگی، محیط را متعفن و ناخوشایند خواهد ساخت. در این خصوص نفس حضور منجر به بروز آثاری خواهد شد که به آن «کارکرد وضعی» گفته می‌شود.

۲. **کارکردهای وظیفه‌ای یا مستمر:** مقصود از وظیفه، نتایج و پیامدهایی است که انتظار می‌رود یک فرد یا گروه انسانی آن را به انجام برسانند. کارکردهای وظیفه‌ای شامل کلیه بایدها و نبایدهایی است که اعضا موظف به انجام و رعایت آنها هستند. کارکردهای وظیفه‌ای، جنبه استمراری دارند و باید به شکل مستمر به انجام برسند؛ زیرا در صورت غفلت از آنها، در سایر کارکردهای دستگاهها اختلال به وجود می‌آید. وظیفه، یک تکلیف و مسئولیت است که می‌تواند مورد بی‌توجهی و غفلت قرار بگیرد.

۳. **کارکردهای مأموریتی و بحرانی:** مأموریت، وظیفه‌ای خاص است که در شرایط ویژه برعهده فرد، گروه یا سازمانی نهاده می‌شود. شرایط بحرانی مانند جنگ، حوادث غیر مترقبه، زلزله، سیل، خشکسالی، بحرانهای اقتصادی و اجتماعی و شیوع و بروز انواع بیماری‌ها، می‌تواند برای هر سازمانی وظایف و مأموریت‌های ویژه‌ای ایجاد کند.

در چنین شرایطی، مأموریت‌هایی در سازمان به وجود می‌آید که در شرایط عادی نیازی به انجام آن نیست. در شرایط ویژه، سازمانها نقشهایی پیدا می‌کنند که باید از عهده آنها به خوبی برآیند. نقشهایی که آموزش و پرورش در چنین شرایطی به عهده می‌گیرد، به شکل عادی از عهده سایر نهادهای اجتماعی بر نمی‌آید. (احمدی، ۱۳۸۳).

نقش و کارکرد فرهنگیان

مفهوم جامعیت آموزش و پرورش، بیانگر آن است که آموزش و پرورش باید به نیازهای فردی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه پاسخ دهد. این نیازها که ابعاد چهارگانه آموزش و پرورش نیز نامیده می‌شوند هر یک بر مفاهیم ذیل اطلاق می‌گردند:

نیازهای فردی: به مفهوم پرورش توانایی، بینش، خلاقیت، خود آگاهی و خویشن‌یابی.

نیازهای اجتماعی: به مفهوم پرورش دگر آگاهی، تعاون و اشتراک مساعی برای ساختن محیط اجتماعی زیست.

نیازهای اقتصادی: به مفهوم پرورش کارایی و بهره‌وری نیروی انسانی در تأمین رفاه و آسایش زندگی و ساختن محیط مادی زیست.

نیازهای فرهنگی: به مفهوم گسترش مرزهای دانش، معرفت، فن و هنر برای ساختن محیط فرهنگی زیست.

بدین ترتیب، آموزش و پرورش در مواردی، به رشد و تکامل فرد و غنای فرهنگی اجتماعی می‌پردازد و در مواردی نیز برای نیل به خواسته‌ها و نیازهای اجتماعی و اقتصادی و سیاسی به کار می‌رود. (فیوضات، ۱۳۸۱)

در همین راستا، نظریه پردازان معتقدند که آموزش و پرورش به صورت آشکار یا پنهان می‌تواند وظایف و کارکردهای مختلفی را در جامعه بر عهده داشته باشد. از جمله کارکردهای آشکار آموزش و پرورش عبارتند از: انتقال فرهنگ، پرورش اجتماعی، پرورش سیاسی، تربیت حرفه‌ای و تخصصی، نوآوری و تغییر، یگانگی اجتماعی، رشد شخصیت و برخی از کارکردهای پنهان آن عبارتند از: دگرگون سازی نظم طبقاتی جامعه، تسهیل تحولات اجتماعی و ... (علاقبند، ۱۳۸۱)

نقش و کارکرد بسیج فرهنگیان

از مطالب پیش گفته پیرامون کارکردهای آموزش و پرورش در جامعه می‌توان نتیجه گرفت که در جامعه اسلامی ما، بسیج فرهنگیان نیز باید در راستای کارکردهای آموزش و پرورش در جامعه و نیروی مقاومت بسیج از کارکردها و قابلیت‌های مختلفی برخوردار باشد. بسیج فرهنگیان بر اساس شرح وظایفی که توسط نیروی مقاومت بسیج برای وی

مشخص و ابلاغ شده است، می‌تواند کارکردهای فرهنگی، اجتماعی، علمی، سیاسی و نظامی بسیار گسترده و مؤثری داشته باشد و در شرایط بحرانی، مسئولیتهای بزرگ و سنگینی را به عهده بگیرد و با توجه به قابلیت‌های فراوانی که در آموزش و پرورش وجود دارد، با اعمال مدیریت صحیح، به خوبی از عهده نقشهای مأموریتی و حضور در بحرانه‌ها برآیند.

بسیج فرهنگیان و ارتش بیست میلیونی

در تبیین نظری رابطه بسیج فرهنگیان و ارتش بیست میلیونی باید به ارتباط‌های اجتماعی و نیروهای نظامی پرداخت. نظریه پردازان این حوزه معتقدند که بسیاری از کشورها برای جلوگیری از خطرات و تهدیدات خارجی و داخلی حکومت یا جامعه، واحدها و گروههای نظامی یا شبه نظامی تشکیل داده‌اند که البته با تغییر و تحول در شرایط اجتماعی، سیاسی و غیره تغییر می‌پذیرند. (می‌یر، ۱۳۷۱).

برای تبیین چگونگی ارتباط‌های اجتماعی مثل فرهنگیان، با سازمانهای نظامی مثل ارتش بیست میلیونی، شرایط زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

الف) شرایط اجتماعی؛ باید جمعیت کافی وجود داشته باشد.

ب) شرایط اقتصادی؛ به لحاظ ساختارهای اجتماعی، در ساختار ارتش و نیروهای مسلح مورد حمایت قرار بگیرد.

ج) شرایط تاکتیکی؛ ادوات جنگی باید به صورتی ساخته شوند که بتوانند به شیوه‌های جنگ عمومی و اجتماعی در مقابل شیوه‌های نبرد شخصی کمک کنند.

د) شرایط فرهنگی؛ در این حالت باید ارزشهایی بر جامعه حاکم باشد که به تمرکز و گسترش فعالیتهای مشخص، به ویژه در تأسیسات و مؤسسات اجتماعی کمک کند.

ه) شرایط سیاسی نیروهای سیاسی، به ایجاد واحدهای نظامی رغبت نشان دهند.

بسیج فرهنگیان و مدیریت آموزشی

بسیج فرهنگیان، سازمانی است که در نهاد آموزش و پرورش شکل یافته و در حال توسعه است. بدیهی است که اداره و مدیریت این سازمان، به رغم آنکه صبغه نظامی دارد، سازمانی است و باید منطبق با فرهنگ حاکم بر آموزش و پرورش عمل کند تا بتواند در

آن پذیرفته شود و توسعه یابد. از این رو، مدیریت در این سازمان فرهنگی و آموزشی از سازو کار ویژه‌ای برخوردار است. صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند که کیفیت مدیریت فعالیتهای آموزشی، مهم‌ترین شاخص کفایت و اثر بخشی کل برنامه‌های آموزشی است. (نیکنای، ۱۳۸۰)

مروری بر تحقیقات انجام شده

طبق پیش گفته جایگاه و نقش فرهنگیان در پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران و دروان دفاع مقدس بسیار روشن و چشمگیر بوده است، اما به لحاظ نظری و حتی سازمانی، موضوع بسیج فرهنگیان به طور عام و نقش بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی به طور خاص، کوتاه زمانی است که در ادبیات و حوزه‌های نظری و علمی سپاه و نیروی مقاومت بسیج وارد شده است. از این رو سابقه تحقیقاتی زیادی در این خصوص در اختیار پژوهشگر قرار نگرفت. مع هذا به برخی از یافته‌های پژوهشی مرتبط با موضوع این پژوهش در ذیل پرداخت شده است.

یکی از پژوهشهایی که به طور نزدیکی به نقش بسیج در مراکز فرهنگی پرداخته، پژوهشی است که توسط دکتر نقیب السادات (۱۳۸۱) انجام شده است. در این پژوهش، نقشهای مورد انتظار بسیج دانشجویی در چارچوب فعالیت دانشگاهها از منظر دو دسته از دانشگاهیان؛ یعنی اساتید و دانشجویان، بررسی و به چهار دسته نقش اشاره شده است که به ترتیب عبارتند از: نقش فرهنگی، ۲. نقش علمی، ۳. نقش سیاسی، ۴. سایر نقشها که شامل نقش نظامی، اقتصادی، دینی و اجتماعی می‌شود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نقش آفرینی فرهنگی در اولویت نقشها قرار دارد. نقش علمی در مرتبه دوم و ایفای نقش سیاسی و اقتصادی در مراتب بعدی قرار داشته است.

در تحقیق دیگری، خان احمدی (۱۳۷۹) عوامل مؤثر بر تحقق ارتش بیست میلیونی را مورد مطالعه قرار داده است. در این مطالعه، عوامل فرهنگی، مذهبی، اقتصادی، تبلیغاتی، نظامی، مدیریتی و سیاسی در تحقق ارتش بیست میلیونی مؤثر شناخته شده‌اند. تحقیق دیگری توسط دریابگی (۱۳۷۸) در استان مرکزی انجام شده که به عوامل عدم تحقق ارتش

بیست میلیونی پرداخته است. این عوامل عبارتند از: ۱. ضعف برنامه ریزی، ۲. ضعف سازماندهی، ۳. کمبود منابع، ۴. کمبود و نارسایی قانون، ۵. ضعف تخصصی و تعهدی متولیان، ۶. موانع فرهنگی و افت ارزشها، ۷. عدم نگرش صحیح فرماندهان، ۸. کمبود نیروهای کارآمد.

بررسی نقش فعالیتهای فرهنگی بسیج در مقابله با تهاجم فرهنگی نیز به کوشش محمد حسین الیاسی (۱۳۷۸) انجام شده است. در نتایج این پژوهش آمده است که فعالتهای فرهنگی در مقابله با تهاجم فرهنگی توانسته است مؤثر باشد و نشان داده شده است که بسیجیانی که از فعالیتهای و اقدامات فرهنگی - پرورشی بسیج بهره‌مند شده‌اند، به طور معنی داری از میزان انسجام بیشتری نسبت به بسیجیانی که در این فعالیتهای شرکت نکرده‌اند، برخوردار بوده‌اند. یافته‌های این بخش از پژوهش بر اثربخشی فعالیتهای فرهنگی تأکید دارد.

بررسی عوامل فرهنگی در جذب جوانان که به کوشش باقر صباغی (۱۳۷۲) صورت پذیرفته است. نیز نشان می‌دهد که بسیج باید در جذب جوانان با توجه به نیازهای آنان برنامه ریزی کند و زمینه حضور جوانان علاقه‌مند را در بسیج فراهم آورد. بررسی شاخصهای فرهنگ و تفکر بسیجی توسط حبیبی (۱۳۸۳) نیز نشان می‌دهد که شاخص علم گرایی در عرصه فرهنگی، در بسیج دانش آموزی و دانشجویی نسبت به سایر اقشار بسیج به صورت معنی داری بیشتر است. این یافته نشان می‌دهد که در اقشار فرهنگی بسیج از جمله بسیج فرهنگیان، توجه به تولید علم و دانش افزایشی باید به طور جد مد نظر مسئولین قرار داشته باشد. اما اینکه باید از چه اولویتهای برخوردار باشد، سؤالی است که در این پژوهش به آن پاسخ داده شده است.

روش تحقیق

روش این پژوهش توصیفی - تحلیلی است. در این روش، پژوهش متغیرها و توصیف روابط بین آنها بررسی و نقش بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی مشخص شده است. جامعه آماری پژوهش، اعضای بسیج فرهنگیان شاغل در وزارتخانه آموزش و پرورش است. حجم نمونه، شامل ۲۰۰۰ نفر از اعضای بسیج فرهنگیان کشور است. از این

تعداد ۱۶۹۰ پرسشنامه تکمیل و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است. انتخاب نمونه‌ها به صورت خوشه‌ای است. در این روش نمونه‌گیری، ابتدا کشور به هشت منطقه و از هر منطقه، مرکز استان و یک شهر اقماری انتخاب، سپس هر شهر به چهار منطقه و از هر منطقه به طور تصادفی یک واحد آموزشی و یک واحد اداری آموزش و پرورش که بسیج فرهنگیان در آن تأسیس شده است، انتخاب شدند و در نهایت، نمونه پژوهش به صورت در دسترس (اتفاقی) از واحدهای آموزشی و اداری انتخاب شدند. داده‌های این پژوهش پس از ورود به رایانه با آزمونهای آماری پارامتریک و غیر پارامتریک مناسب از جمله: آزمون خی دو و ضریب همبستگی و تحلیل واریانس، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که جامعه بسیج فرهنگیان عمدتاً بین سنین ۳۶ تا ۴۵ سال، متأهل و دارای سوابق شغلی بین ۱۵ تا ۲۰ سال قرار دارند. اغلب آنها مستخدم رسمی آموزش و پرورش بوده و در مقطع لیسانس در رشته‌های علوم انسانی تحصیل کرده‌اند و در پایه تحصیلی دبیرستان و هنرستان مشغول خدمت می‌باشند. از دیدگاه افراد مورد ارزیابی، تشکیل بسیج فرهنگیان یک موضوع کاملاً ضروری ارزیابی شده است. افراد مورد نظر سنجی «تا حدودی» تمایل به حضور در بسیج فرهنگیان دارند، در حالی که بر ضرورت تشکیل آن تأکید فراوان دارند. بسیجیان فرهنگیان مورد ارزیابی، اظهار کرده‌اند که «در حد زیاد» آماده مقابله با تهدیدات داخلی و خارجی هستند.

فعالیتها	میانگین	انحراف معیار	تعداد
امدادی - اجتماعی	۳/۷۷	۰/۸۴	۱۵۹۱
علمی - پژوهشی - آموزشی	۳/۶۸	۰/۸۵	۱۵۹۱
فرهنگی - پرورشی	۳/۵۷	۰/۷۸	۱۵۹۱
نظامی - امنیتی	۳/۵۳	۰/۸۹	۱۵۹۱
فنی - سازندگی	۳/۵۲	۰/۸۸	۱۵۹۱

جدول ۱: مقایسه میانگین و انحراف معیار اثر بخشی فعالتهای بسیج فرهنگیان در تحقق ارزش بیست میلیونی

جدول شماره ۱ مقایسه میانگین‌های اثر بخشی پنج گروه از مجموعه فعالیت‌های بسیج فرهنگیان را در تحقق ارتش بیست میلیونی نشان می‌دهد. براساس یافته‌های فوق، به ترتیب بیشترین درجه اثر بخشی فعالیت‌های بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی را فعالیت‌های امدادی و اجتماعی با میانگین ۳/۷۷ در رتبه اول، فعالیت‌های علمی، پژوهشی با میانگین ۳/۶۸ در رتبه دوم، فعالیت‌های فرهنگی، پرورشی با میانگین ۳/۵۷ در رتبه سوم و فعالیت‌های نظامی، امنیتی با میانگین ۳/۵۳ و فعالیت‌های فنی و سازندگی با میانگین ۳/۵۲ در رتبه‌های بعدی، دارا هستند.

نتایج تحلیل واریانس بین مجموعه فعالیت‌های بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی ($F=, p<.000$) نشان‌دهنده تفاوت معنی‌دار در سطح $\alpha<0/01$ است. مقایسه دو به دو میانگین مجموعه فعالیت‌های بسیج فرهنگیان نشان می‌دهد که به جز مقایسه دو مجموعه فعالیت‌های نظامی، امنیتی با فرهنگی، پرورشی و مجموعه فعالیت‌های فنی، سازندگی با نظامی، امنیتی، سایر مقابله‌های دو به دو متغیرها در سطح ۰/۹۵ معنی‌دار بوده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد کلیه فعالیت‌های بسیج فرهنگیان در راستای تحقق ارتش بیست میلیونی مؤثر بوده و حایز اهمیت است. مع هذا فعالیت‌های امدادی، اجتماعی و علمی، پژوهشی، آموزشی می‌تواند تأثیر بیشتری داشته باشد.

اقدامات بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی

بسیج فرهنگیان برای تحقق کاردهای خود در حوزه‌های فوق، مجموعه اقداماتی را به انجام می‌رساند. این اقدامات هر کدام می‌تواند به نحوی در تحقق ارتش بیست میلیونی نقش داشته باشد. در ذیل به ترتیب اهمیت هر کدام از اقدامات در تحقق ارتش بیست میلیونی بیان می‌شود.

اقدامات امدادی و اجتماعی

تعداد کل	بدون جواب	خیلی زیاد	زیاد	ناحدودی	نه	خیلی کم	کم	اقدامات امدادی و اجتماعی
۱۶۹۰	۱۰	۵۵۶	۴۷۳	۳۹۶	۱۲۶	۱۲۹	۱۲۹	شناسایی و جذب منابع اقتصادی و اجتماعی جهت رسیدگی و حمایت آسیب پذیران
۱۰۰	۰/۶	۳۲/۹	۲۸	۲۳/۴	۷/۵	۷/۶	۷/۶	درصد
۱۶۹۰	۱۰	۵۳۴	۵۴۹	۳۵۵	۱۵۲	۹۰	۹۰	جذب و هدایت خدمات رفاهی برای فرهنگیان بسیجی
۱۰۰	۰/۶	۳۱/۶	۳۲/۵	۲۱	۹	۵/۳	۵/۳	درصد
۱۶۹۰	۱۶	۴۴۰	۵۸۹	۴۸۳	۱۱۱	۵۱	۵۱	جمع آوری کمکهای نقدی و غیر نقدی در زمان بروز حوادث
۱۰۰	۰/۹	۲۶	۳۴/۹	۲۸/۶	۶/۶	۳	۳	درصد
۱۶۹۰	۱۳	۵۰۹	۵۵۷	۵۴۳	۱۰۷	۵۱	۵۱	شناخت معضلات و مفاسد اجتماعی و ارائه روشهای مقابله‌ای
۱۰۰	۰/۸	۳۰/۱	۳۳	۲۶/۸	۶/۳	۳	۳	درصد
۱۶۹۰	۱۲	۵۰۲	۵۷۵	۴۴۳	۱۰۴	۵۴	۵۴	انجام مأموریت‌های امداد و نجات در مواقع بحرانی
۱۰۰	۰/۷	۲۹/۷	۳۴	۲۶/۲	۶/۲	۳/۲	۳/۲	درصد

جدول ۲: میزان اثر بخشی اقدامات امدادی و اجتماعی در تحقق ارتش بیست میلیونی

یافته‌های جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که در مجموع اقدامات امدادی و اجتماعی از نظر نمونه مورد بررسی، شناسایی و جذب منابع اقتصادی و اجتماعی به منظور رسیدگی و حمایت از آسیب پذیران بیشترین فراوانی را با ۶۰/۹٪ در حد «زیاد» و «خیلی زیاد» به دست آورده است.

فعالیت‌های امدادی و اجتماعی به ترتیب بیشترین تأثیر در تحقق ارتش بیست میلیونی، عبارتند از:

۱. شناسایی و جذب منابع اقتصادی و اجتماعی؛
۲. جذب و هدایت خدمات رفاهی برای فرهنگیان بسیجی؛
۳. شناخت معضلات و مفاسد اجتماعی و ارائه روشهای مقابله‌ای؛
۴. انجام مأموریت‌های امداد و نجات در مواقع بحرانی؛
۵. جمع آوری کمکهای نقدی و غیر نقدی در زمان بروز حوادث.
۶. فعالیتهای علمی، پژوهشی و خدمات آموزشی

تعداد کل	بدون جواب	خیلی زیاد	زیاد	ناحدودی	حد	خیلی کم	کم	فراوانی درصد	اقدامات علمی، پژوهشی، آموزشی
۱۶۹۰	۱۲	۵۲۷	۵۴۸	۳۳۰	۱۵۵	۱۱۸	۷	۱۱۸	برگزاری کلاسهای آموزشی و تقویت بنیه علمی
۱۰۰	۰/۷	۳۱/۳	۳۲/۴	۱۹/۵	۹/۲	۷	۷	۷	
۱۶۹۰	۱۷	۳۶۲	۵۹۳	۴۶۴	۱۸۹	۶۵	۳/۸	۶۵	تشکیل انجمنها و گروههای علمی و آموزشی
۱۰۰	۱	۲۱/۴	۳۵/۱	۳۷/۵	۱۱/۲	۳/۸	۳/۸	۳/۸	
۱۶۹۰	۲۰	۳۷۱	۵۴۴	۵۲۰	۱۸۵	۵۰	۳	۵۰	انتشار کتب، نشریهها و جزوات علمی آموزشی
۱۰۰	۱/۲	۲۱	۳۲/۳	۳۰/۸	۱۰/۹	۳	۳	۳	
۱۶۹۰	۱۷	۴۰۶	۵۳۰	۴۸۶	۱۹۰	۶۱	۳/۶	۶۱	ارائه خدمات مشاوره تحصیلی
۱۰۰	۱/۰	۲۴	۳۱/۵	۲۸/۸	۱۱/۲	۳/۶	۳/۶	۳/۶	
۱۶۹۰	۱۶	۳۸۹	۵۳۴	۵۴۰	۱۴۷	۶۴	۳/۸	۶۴	انجام مطالعات و پژوهشهای علمی، کاربردی
۱۰۰	۰/۹	۲۳	۳۱/۶	۳۲	۸/۷	۳/۸	۳/۸	۳/۸	
۱۶۹۰	۲۴	۵۸۹	۵۰۹	۳۷۴	۱۳۲	۶۶	۳/۹	۶۶	شناسایی نخبگان و فرهیختگان ممتاز و تجلیل از آنان
۱۰۰	۱/۴	۳۸/۹	۲۹/۵	۲۲/۱	۷/۸	۳/۹	۳/۹	۳/۹	
۱۶۹۰	۲۵	۴۶۲	۲۸۲	۴۷۱	۱۴۶	۵۸	۳/۴	۵۸	برگزاری همایشها و گردهماییهای علمی و فرهنگی
۱۰۰	۱/۵	۲۷/۳	۳۱/۵	۲۷/۹	۸/۶	۳/۴	۳/۴	۳/۴	

جدول ۳. میزان اثر بخشی اقدامات علمی، پژوهشی و خدمات آموزشی در تحقق ارتش بیست میلیونی

یافته‌های جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که در مجموع اقدامات علمی، پژوهشی و خدمات آموزشی از نظر پاسخگویان، شناسایی نخبگان و فرهیختگان ممتاز و تجلیل از آنان بیشترین فراوانی را با ۶۷/۹٪ در حد «زیاد» و «خیلی زیاد» بدست آورده است. فعالیتهای علمی پژوهشی به ترتیب بیشترین تأثیر در تحقق ارتش بیست میلیونی، عبارتند از:

۱. شناسایی نخبگان و فرهیختگان ممتاز و تجلیل از آنان؛
۲. برگزاری کلاسهای آموزشی و تقویت بنیه علمی؛
۳. برگزاری همایشها و گردهماییهای علمی و فرهنگی؛
۴. تشکیل انجمنها و گروههای علمی و آموزشی؛
۵. ارائه خدمات مشاور تحصیلی؛
۶. انجام مطالعات و پژوهشهای علمی کاربردی؛
۷. انتشار کتب، نشریهها و جزوات علمی آموزشی.
۸. اقدامات فرهنگی

تعداد کل	بدون جواب	خیلی زیاد	زیاد	تأخردوی	کم	خیلی کم	درصد	اقدامات فرهنگی
۱۶۹۰	۷	۳۱۹	۴۶۵	۵۵۹	۱۶۶	۱۷۴	۱۰/۳	برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات فرهنگی و هنری
۱۰۰	۰/۴	۱۸/۹	۲۸	۲۳/۱	۸/۹	۱۰/۳	درصد	
۱۶۹۰	۲	۴۷۱	۵۰۱	۴۲۶	۲۱۴	۷۵	۴/۴	برگزاری اردوهای زیارتی و سیاحتی و مراسم مذهبی
۱۰۰	۰/۱	۲۷/۹	۲۹/۶	۲۵/۳	۱۲/۷	۴/۴	درصد	
۱۶۹۰	۵	۵۰۱	۵۰۹	۴۱۲	۱۸۸	۷۵	۴/۴	شناسایی الگوهای فکری و رفتاری مبتدل و پیشگیری از آن
۱۰۰	۰/۳	۲۹/۶	۳۰	۲۴/۴	۱۱/۱	۴/۴	درصد	
۱۶۹۰	۱۵	۳۸۵	۵۶۶	۴۹۶	۱۵۶	۷۲	۴/۳	پاسخگویی به شبهات و ابهامات سیاسی و اجتماعی
۱۰۰	۰/۹	۲۲/۸	۳۳/۵	۲۹/۳	۹/۲	۴/۳	درصد	
۱۶۹۰	۱۸	۴۱۰	۵۳۷	۴۸۳	۱۶۸	۷۴	۴/۴	ارائه آموزشهای معرفتی و بصیرتی
۱۰۰	۱/۱	۲۴/۳	۳۲	۲۸/۶	۹/۹	۴/۴	درصد	
۱۶۹۰	۲۶	۳۲۰	۴۵۹	۶۰۱	۱۹۹	۸۵	۵	انجام فعالیتهای ورزشی و تربیت بدنی
۱۰۰	۱/۵	۱۸/۹	۲۷	۳۵/۶	۱۱/۸	۵	درصد	
۱۶۹۰	۳۱	۴۲۳	۵۳۵	۴۷۰	۱۶۵	۶۶	۳/۹	تبیین رویدادهای سیاسی و اجتماعی
۱۰۰	۱/۸	۲۵	۳۱/۷	۲۷/۸	۹/۸	۳/۹	درصد	

جدول ۴: میزان اثر بخشی اقدامات فرهنگی در تحقق ارتش بیست میلیونی

- یافته‌های جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که از نظر پاسخگویان در مجموع اقدامهای فرهنگی، شناسایی الگوهای فکری و رفتاری مبتدل و پیشگیری از آن بیشترین فراوانی را با ۵۹/۶٪ در حد «زیاد» و «خیلی زیاد» به دست آورده است.
- فعالتهای فرهنگی به ترتیب بیشترین تأثیر در تحقق ارتش بیست میلیونی، عبارتند از:
۱. شناسایی الگوهای فکری و رفتاری مبتدل و پیشگیری از آن؛
 ۲. برگزاری اردوهای زیارتی و سیاحتی و مراسم مذهبی؛
 ۳. ارائه آموزشهای معرفتی و بصیرتی؛
 ۴. پاسخگویی به شبهات و ابهامات سیاسی و اجتماعی؛
 ۵. تبیین رویدادهای سیاسی و اجتماعی؛
 ۶. برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات فرهنگی و هنری؛
 ۷. انجام فعالیتهای ورزشی و تربیت بدنی.
 ۸. اقدامات نظامی و امنیتی

تعداد کل	بدون جواب	خیلی زیاد	زیاد	تأخیری	کم	خیلی کم	فراوانی	اقدامات نظامی و امنیتی
۱۶۹۰	۱۳	۴۳۷	۵۸۹	۳۹۰	۱۲۲	۱۳۹	۱۳۹	حضور نظامی در کنار بسیجیان در جنگ و رزمایش‌ها
۱۰۰	۰/۸	۲۵/۹	۳۴/۹	۲۳/۱	۷/۲	۸/۲	درصد	
۱۶۹۰	۱۴	۳۹۹	۶۰۸	۴۴۸	۱۶۰	۶۱	۶۱	جمع‌آوری کمک‌های نقدی در بحرانها و جنگ
۱۰۰	۰/۸	۲۳/۶	۳۶	۲۶/۵	۱۲/۷	۳/۶	درصد	
۱۶۹۰	۱۸	۳۴۸	۴۸۵	۵۳۰	۲۰۷	۱۰۲	۱۰۲	مقابله با آشوب طلبان و اغتشاشات شهری
۱۰۰	۱/۱	۲۰/۶	۲۸/۷	۳۱/۴	۱۲/۲	۶	درصد	
۱۶۹۰	۱۹	۳۴۵	۴۶۰	۵۲۲	۲۱۳	۱۳۱	۱۳۱	کشف و خنثی‌سازی اعتصابات و تحصنهای غیر قانونی
۱۰۰	۱/۱	۲۰/۴	۲۷/۲	۳۰/۹	۱۲/۶	۷/۸	درصد	

جدول ۵: میزان اثر بخشی اقدامات نظامی و امنیتی در تحقق ارتش بیست میلیونی

یافته‌های جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که در مجموع اقدامات نظامی امنیتی از نظر نمونه مورد بررسی، حضور نظامی در کنار بسیجیان در جنگ و رزمایش‌ها بیشترین فراوانی را با ۶۰٪ در حدود «زیاد» و «خیلی زیاد» بدست آورده است. فعالیتهای نظامی امنیتی به ترتیب بیشترین تأثیر در تحقق ارتش بیست میلیونی، عبارتند از:

۱. حضور نظامی در کنار بسیجیان در جنگ و رزمایش‌ها؛
۲. جمع‌آوری کمک‌های نقدی در بحرانها و جنگ؛
۳. مقابله با آشوب طلبان و اغتشاشات شهری؛
۴. کشف و خنثی سازی اعتصابات و تحصن‌های غیر قانونی.

اقدامات فنی و سازندگی

تعداد کل	بدون جواب	خیلی زیاد	زیاد	تأخیری	کم	خیلی کم	فراوانی	اقدامات فنی و سازندگی
۱۶۹۰	۱۸	۲۲۴	۴۲۷	۵۸۴	۲۳۰	۲۰۷	۲۰۷	طراحی و ساخت تجهیزات صنعتی، کشاورزی و ...
۱۰۰	۱/۱	۱۳/۳	۲۵/۳	۳۴/۶	۱۳/۶	۱۲/۲	درصد	
۱۶۹۰	۱۶	۳۰۰	۵۷۴	۵۳۸	۱۹۳	۶۹	۶۹	مشارکت در اجرای طرحهای سازندگی و عام المنفعه
۱۰۰	۰/۹	۱۷/۸	۳۴	۳۱/۸	۱۱/۴	۱/۴	درصد	
۱۶۹۰	۱۸	۵۲۶	۵۲۹	۴۲۱	۱۲۹	۷۳	۷۳	حمایت از اختراعات و ابتکارات فرهنگیان بسیجی
۱۰۰	۱/۱	۳۱/۱	۳۱/۳	۲۴/۹	۷/۶	۴/۳	درصد	
۱۶۹۰	۱۲	۳۴۵	۴۶۰	۵۲۲	۲۱۳	۱۳۱	۱۳۱	مشارکت در اجرای طرحهای ملی مانند وااکسیناسیون
۱۰۰	۰/۷	۲۰/۴	۲۷/۲	۳۰/۹	۱۲/۶	۷/۸	درصد	

جدول ۶: میزان اثر بخشی اقدامات فنی و سازندگی در تحقق ارتش بیست میلیونی

یافته‌های جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که در مجموع اقدامات فنی و سازندگی از نظر پاسخگویان، حمایت از اختراعات و ابتکارات فرهنگیان بسیجی بیشترین فراوانی را با ۶۲/۵٪ در حد «زیاد» و «خیلی زیاد» است.

فعالتهای فنی و سازندگی به ترتیب بیشترین تأثیر در تحقق ارتش بیست میلیونی، عبارتند از:

۱. حمایت از اختراعات و ابتکارات فرهنگیان بسیجی؛
۲. مشارکت در اجرای طرحهای سازندگی و عام المنفعه؛
۳. مشارکت در اجرای طرحهای ملی مانند واکسیناسیون؛
۴. طراحی و ساخت تجهیزات صنعتی، کشاورزی و ...
۵. کارکردهای بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی

امتیاز از ۱۰۰	بدون جواب	اولویت پنجم	اولویت چهارم	اولویت سوم	اولویت دوم	اولویت اول	فراوانی	کارکردهای بسیج فرهنگیان
۶۷/۴۹	۱۷	۱۲۰	۱۳۳	۲۴۱	۲۵۵	۹۲۴	فراوانی	ترویج فرهنگ و تفکر بسیج
	۱/۰	۷/۱	۷/۹	۱۴/۳	۱۵/۱	۵۴/۷	درصد	
۶۲/۹۷	۲۶	۱۲۵	۱۵۰	۳۲۷	۴۱۹	۶۴۳	فراوانی	صیانت از نهادهای اصیل انقلاب
	۱/۵	۷/۴	۸/۹	۱۹/۳	۲۴/۸	۳۸	درصد	
۶۰/۲۴	۲۳	۱۳۵	۱۷۷	۴۲۳	۳۹۴	۵۳۸	فراوانی	کشف و خنثی سازی فعالیتهای ضد انقلابی
	۱/۴	۸	۱۰/۵	۲۵	۲۳/۳	۳۱/۸	درصد	
۵۶/۱۳	۱۴	۱۵۸	۲۳۰	۵۳۹	۳۶۷	۳۸۲	فراوانی	تقویت بنیه اعتقادی و ترویج فرهنگ اسلامی
	۰/۸	۹/۳	۱۳/۶	۳۱/۹	۲۱/۷	۲۲/۶	درصد	
۶۵	۵	۱۰۳	۱۵۹	۳۳۸	۳۶۰	۷۲۵	فراوانی	تقویت بنیه نظامی و روحیه دفاعی
	۰/۳	۶/۹	۹/۴	۲۰	۲۱/۳	۴۲/۹	درصد	
۶۰/۵۶	۱۱	۱۳۸	۲۰۳	۳۹۲	۳۷۴	۵۶۸	فراوانی	تقویت بنیه علمی و ارتقای سطح علمی
	۰/۷	۸/۲	۱۲	۳۲/۲	۲۲/۴	۳۳/۶	درصد	
۵۸/۶۹	۱۸	۱۵۴	۱۹۳	۴۷۰	۳۵۶	۴۹۹	فراوانی	شناخت و مقابله با جریانات سیاسی متخلف
	۱/۱	۹/۱	۱۱/۴	۲۷/۸	۲۱/۱	۲۹/۵	درصد	
۶۳/۵۹	۱۲	۱۷۳	۱۵۹	۲۷۴	۳۱۴	۷۵۸	فراوانی	انتقال اهداف نظام مقدس جمهوری اسلامی
	۰/۷	۱۰/۲	۹/۴	۱۶/۲	۱۸/۶	۴۴/۹	درصد	

جدول ۷: خلاصه نتایج توزیع فراوانی و درصد اولویت‌گذاری کارکردهای بسیج فرهنگیان

جدول شماره ۷، گزارش توزیع فراوانی و درصد پاسخ پاسخگویان را درخصوص اولویت گذاری در کارکردهای بسیج فرهنگیان به همراه امتیاز کل هر کارکرد نشان می دهد.

کارکرد ترویج فرهنگ و تفکر بسیج با امتیاز ۶۷/۴۹ در اولویت اول قرار دارد. پس از آن، کارکردهای تقویت بنیه اعتقادی و ترویج فرهنگ اسلامی با امتیاز ۶۵، انتقال اهداف نظام مقدس جمهوری اسلامی به نسل آینده با امتیاز ۶۳/۵۹، صیانت از نهادهای اصیل انقلاب با امتیاز ۶۲/۹۷ و تقویت بنیه علمی و ارتقای سطح علمی با امتیاز ۶۰/۵۶ در اولویتهای دوم تا پنجم قرار دارند.

بحث یافته‌ها و نتیجه گیری

بررسی کارکردهای بسیج فرهنگیان نشان می دهد که به رغم اهمیت این کارکردها در جامعه فرهنگیان به خصوص بسیج فرهنگیان، با این حال، به لحاظ نقشی که هر کدام از آنها در تحقق ارتش بیست میلیونی می تواند عهده دار باشند از اولویت یکسانی در نظر اعضای بسیج فرهنگیان برخوردار نیستند. و لذا این اولویت گذاری می تواند مورد توجه برنامه ریزان قرار گیرد.

یافته‌های این پژوهش نشان می دهد که توجه بسیج فرهنگیان به مقوله ترویج فرهنگ و تفکر بسیج در آموزش و پرورش باید در اولویت نخست برنامه‌های سازمان قرار داشته باشد. بررسی شاخصهای فرهنگی و تفکر بسیج نشان داده است که این کارکرد ابعاد بسیار گسترده و فراگیری دارد. لذا شایسته است این موضوع و ابعاد آن مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد و مصادیق و شاخصهای آن در جامعه فرهنگیان روشن شود، سپس ترویج آن به عنوان اولویت نخست مد نظر برنامه ریزان و مسئولین بسیج فرهنگیان قرار گیرد تا در سایه آن، ارتش بیست میلیونی محقق گردد.

از مطالب پیش گفته پیرامون کارکردهای آموزش و پرورش در جامعه، می توان نتیجه گرفت که بسیج فرهنگیان در جامعه اسلامی ما باید در راستای کارکردهای آموزش و پرورش و نیروی مقاومت بسیج، از کارکردها و قابلیت‌های مختلفی برخوردار باشد. بسیج فرهنگیان بر اساس شرح وظایفی که توسط نیروی مقاومت بسیج برای وی مشخص و

ابلاغ کرده است، می‌تواند کارکردهای فرهنگی، اجتماعی علمی، سیاسی و نظامی بسیار گسترده و مؤثری داشته باشد و در شرایط بحرانی، مسئولیت‌های بزرگ و سنگینی را عهده‌دار گردد و با توجه به قابلیت‌های فراوانی که در آموزش و پرورش وجود دارد با اعمال مدیریت صحیح به خوبی از عهده نقشهای مأموریتی و حضور در بحرانها برآیند.

یکی از کارکردها و به تبع آن نقشهایی که می‌توان برای بسیج فرهنگیان در تحقق ارتش بیست میلیونی مد نظر قرارداد، ایفای نقش نظامی در مجموعه نیروهای مسلح انقلاب اسلامی است. این نقش را می‌توان در کارکردهای مأموریتی و بحرانی بسیج فرهنگیان مد نظر قرارداد. نقشی که ایفای آن در حالت عادی از بسیج فرهنگیان انتظار نمی‌رود و بیشتر مربوط به شرایط بحرانی است که ممکن است برای کشور ایجاد شود. طبیعتاً در این شرایط باید زمینه و امکانات لازم برای ایفای این نقش مهم در بسیج فرهنگیان فراهم شود.

در تبیین نظری رابطه بسیج فرهنگیان و ارتش بیست میلیونی باید به ارتباط‌های اجتماعی و نیروهای نظامی پرداخت. نظریه پردازان این حوزه معتقدند که بسیاری از کشورها برای جلوگیری از خطرات و تهدیدات خارجی و داخلی حکومت یا جامعه، واحدها و گروههای نظامی یا شبه نظامی تشکیل داده‌اند که البته با تغییر و تحول در شرایط اجتماعی، سیاسی و غیره تغییر می‌پذیرند. (می‌یر، ۱۳۷۱).

برای تبیین چگونگی ارتباط‌های اجتماعی مثل فرهنگیان با سازمانهای نظامی مثل ارتش بیست میلیونی، شرایط زیر باید مورد توجه قرار گیرد.

الف) شرایط اجتماعی؛ باید جمعیت کافی وجود داشته باشد.

ب) شرایط اقتصادی؛ به لحاظ ساختارهای اجتماعی، در ساختار ارتش و نیروهای مسلح مورد حمایت قرار بگیرد.

ج) شرایط تاکتیکی؛ ادوات جنگی باید به صورتی ساخته شوند که بتواند به شیوه‌های جنگ عمومی و اجتماعی در مقابل شیوه‌های نبرد شخصی کمک کنند.

د) شرایط فرهنگی؛ در این حالت باید ارزشهایی بر جامعه حاکم باشد که به تمرکز و گسترش فعالیت‌های مشخص، به ویژه در تأسیسات و مؤسسات اجتماعی کمک کند.

ه) شرایط سیاسی؛ نیروهای سیاسی به ایجاد واحدهای نظامی رغبت نشان دهند.

فهرست منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۴)؛ «آسیب شناسی و بسیج»، مجله علمی پژوهشی بسیج، شماره پنج و شش (بهار و زمستان).
۲. احمدی، اصغر ۱۳۸۴- کارکردهای خانواده، مجله پیوند، انجمن اولیاء مربیان
۳. الیاسی، محمد حسین (۱۳۷۸)؛ بررسی نقش فعالیتهای فرهنگی بسیج در مقابله با تهاجم فرهنگی، سازمان تحقیقات خودکفایی بسیج (طرح پژوهشی).
۴. حبی، محمدباقر (۱۳۸۳)؛ بررسی شاخصهای فرهنگ و تفکر بسیج، سازمان تحقیقات خودکفایی بسیج.
۵. خان احمدی (۱۳۷۹)؛ عوامل مؤثر بر تحقق ارتش بیست میلیونی، دانشگاه امام حسین (ع).
۶. دریا بیگی، احمد (۱۳۷۸)؛ عوامل عدم تحقق ارتش بیست میلیونی، دانشگاه امام حسین (ع) (پایان نامه تحصیلی).
۷. صباغی، باقر (۱۳۷۲)؛ بررسی عوامل فرهنگی در جذب جوانان به بسیج، سازمان تحقیقات خودکفایی بسیج (طرح پژوهشی).
۸. علاقبنده، علی (۱۳۸۱)؛ اصول مدیریت آموزشی، تهران، انتشارات پیام نور.
۹. کوئن، بروس (۱۳۷۲)؛ مبانی جامعه شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران، انتشارات سمت.
۱۰. کیمبل، ویلز (۱۳۷۲)؛ مدیریت و رهبری آموزشی، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۱۱. فیوضات، یحیی (۱۳۸۱)؛ مبانی برنامه ریزی آموزشی، مؤسسه نشر دانش.
۱۲. قاسمی، مهدی (۱۳۸۱)؛ بررسی نقش کانونهای فرهنگی، ورزشی بسیج در حفظ انسجام بسیجیان، سازمان تحقیقات و خودکفایی بسیج.
۱۳. مقدم، محمد (۱۳۷۳)؛ تهاجم فرهنگی، سازمان تحقیقات و خودکفایی نیروی مقام بسیج.
۱۴. میرکمالی، سید محمد (۱۳۷۹)؛ رهبری و مدیریت آموزشی، نشر یسپرون.

۱۵. می‌یر، پیتر (۱۳۷۱)؛ جامعه‌شناسی جنگ و ارتش، ترجمه علیرضا ازغندی، تهران، نشر قومس.
۱۶. نقیب‌السادات، سیدرضا (۱۳۸۱)؛ بررسی نقش بسیج دانشجویی در دانشگاهها، سازمان تحقیقات خودکفایی بسیج (طرح پژوهشی).
۱۷. نیکنامی، مصطفی (۱۳۸۰)؛ نظارت و راهنمایی آموزشی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
۱۸. هارولد، کونتز، سیری اوذائل، هینزویریچ (۱۳۸۰)؛ اصول مدیریت، ترجمه محمد هادی چمران، مؤسسه انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی